

سنت‌های الهی در نصرت حق از منظر قرآن کریم

حجت‌الاسلام والمسلمین عیسی عیسی زاده *

اشاره

سنت‌های الهی در قرآن کریم به قوانین و اصول ثابت و پایداری اشاره دارد که خداوند بر اساس آنها جهان و انسان‌ها را اداره می‌کند. این سنت‌ها دربرگیرنده قوانینی برای هدایت، آزمایش و ابتلا، نصرت الهی و ... هستند. درک این سنت‌ها و عمل بر اساس آنها، برای سعادت انسان و شناخت بهتر خداوند ضروری است. در نوشتار حاضر کوشیده شده است با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآن کریم، سنت‌های الهی در نصرت حق و اهل ایمان بررسی شود.

۱. وعده حتمی خداوند بر نصرت و یاری پیامبران و اهل ایمان

خداوند متعال درباره سنت قطعی خداوند بر نصرت حق، پیامبران و اهل ایمان می‌فرماید: «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ: به یقین ما فرستادگان خود و کسانی را که [به آنها] ایمان آورده‌اند، یاری می‌دهیم؛ در زندگانی دنیا [به پیروزی در جنگ‌ها و به الهامات خیر] و در روزی که گواهان [اعمال از انبیا و معصومان و فرشتگان] به پا می‌خیزند [روز قیامت، به یاری در اجرای پاداش و کیفر]». ^۱ کلمه «إِنَّ» در آیه دلالت بر یقینی بودن دارد، همان‌گونه که کلمه لام در «لَنَنْصُرَ» تأکید بر قطعیت است؛ یعنی نصرت ما حتمی و قطعی است و نباید در تحقق وعده الهی شک کرد.

در آیه‌ای دیگر خلف وعده از سوی خداوند به پیامبرانش منتفی شده است: «فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخَلِّفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ: پس گمان نبر که خداوند وعده‌ای که به پیامبرانش داده

* عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

تخلف کند؛ زیرا خداوند قادر و انتقام گیرنده است.^۱ افزون بر اینکه خلف وعده یا به دلیل نداشتن قدرت و عجز بر انجام کاری است یا به دلیل احتیاج یا فراموشی که این دلیل در خداوند سبحان راه ندارد؛^۲ بنابراین دو آیه پیش گفته به گونه‌ای بر حتمی بودن وعده‌های الهی تأکید می‌کنند که حتی گمان تخلف این وعده‌ها نیز صحیح نیست.^۳

۲. نمونه عینی تحقق سنت الهی در نصرت حق

با بررسی آیات مرتبط با نصرت الهی، مشخص می‌شود سنت خداوند در موارد گوناگون در حق پیامبران و اهل ایمان تحقق پیدا کرده است؛ از جمله:

۱. حضرت نوح علیه السلام: «فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ: مَا او و کسانی را که با او در کشتی بودند، نجات دادیم».^۴

۲. حضرت ابراهیم علیه السلام: «يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا: ای آتش، بر ابراهیم سرد و سلامت باش».^۵

۳. حضرت لوط علیه السلام: «إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَ أَهْلَهُ أَجْمَعِينَ: ما او و بستگانش [جز همسرش] را نجات دادیم».^۶

۴. حضرت یوسف علیه السلام: «وَ كَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ: و ما این گونه برای یوسف در زمین مکنت قرار دادیم که هر جای آن را که می‌خواهد برگزیند».^۷

۵. حضرت شعیب علیه السلام: «نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ: ما شعیب و مؤمنان همراه او را نجات دادیم».^۸

۶. حضرت صالح علیه السلام: «نَجَّيْنَا صَالِحًا وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ: ما صالح و مؤمنان همراه او را نجات دادیم».^۹

۱. ابراهیم: ۴۷.

۲. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۳۸۴.

۳. سید محمدحسین طباطبائی، المیزان، ج ۱۰، ص ۱۱۰.

۴. یونس: ۵۶.

۵. انبیاء: ۶۹.

۶. صافات: ۱۳۴.

۷. یوسف: ۵۶.

۸. هود: ۹۴.

۹. هود: ۶۶.

۷. حضرت هود علیه السلام: «نَجَّيْنَا هُودًا وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ: ما هود و مؤمنان همراه او را نجات دادیم».^۱

۸. حضرت موسی علیه السلام: «وَ أَنْجَيْنَا مُوسَى وَ مَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ: ما موسی و کسانی را که با او بودند، نجات دادیم».^۲

۹. حضرت عیسی علیه السلام: «إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَ رَافِعُكَ إِلَيَّ: من تو را می‌گیرم و به سوی خود بالا می‌برم».^۳

۱۰. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا: همانا ما برای تو پیروزی آشکاری گشودیم».^۴

۱۱. اهل ایمان: «وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ: همانا خداوند شما را در جنگ بدر در حالی که ذلیل بودید یاری کرد».^۵

۳. انواع نصرت حق

بر اساس آیه کریمه «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَ الَّذِينَ آمَنُوا...»^۶ نصرت و امداد خداوند که مطلق و بدون قید آمده است، در مورد پیامبران و مؤمنان به شکل‌های مختلفی جلوه می‌کند که در این بخش به چند نمونه اشاره می‌شود.

۳-۱. الفت و استواری قلب

ایجاد الفت و استواری در دل‌ها: «وَ لِيَزْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ»^۷ و «يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا: خداوند کسانی را که ایمان آورده‌اند، به واسطه گفتار استوار [کلمه توحید] در زندگی دنیا و در آخرت پابرجا می‌دارد».^۸

۱. هود: ۵۸.

۲. شعرا: ۶۵.

۳. آل عمران: ۵۵.

۴. فتح: ۱.

۵. آل عمران: ۱۲۳.

۶. غافر: ۵۵.

۷. انعام: ۱۱.

۸. ابراهیم: ۲۷.

۳-۲. اجابت دعا

در سوره «انبیا» درباره دعای حضرت نوح و یونس و زکریّا و ایوب آمده است: «فَاسْتَجَبْنَا»^۱ یعنی همین که خدا را ندا کردند، دعایشان مستجاب شد.

درباره اجابت دعای اهل ایمان نیز آمده است: «وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ: خداوند دعای کسانی را که اهل ایمان و عمل صالحند مستجاب می فرماید».^۲

۳-۳. دادن معجزه و استدلال

خداوند می فرماید: «أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ: به یقین ما فرستادگان خود را با دلایلی روشن [از منطق و معجزه] فرستادیم».^۳

۳-۴. اعطای حکومت

درباره خاندان حضرت ابراهیم علیه السلام در قرآن آمده است: «آتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا: همانا ما به خاندان ابراهیم، کتاب و حکمت [نبوت و شریعت و معارف عقلی] دادیم و آنها را حکومتی بزرگ عطا کردیم».^۴

۳-۵. غلبه در جنگ

پیروزی اهل ایمان در جنگ با دشمنان: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ: به یقین خداوند شما را در مواضع زیادی یاری نمود».^۵

۳-۶. آرامش

دادن سکینه و آرامش قلب: «فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَ أَيْدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا: پس خدا سکینه و آرامش خود را بر او [پیامبر] فرود آورد و او را با سپاهسانی که شما آنها را نمی دیدید، [در جنگ های اسلامی] تقویت نمود».^۶

۱. انبیاء: ۷۶، ۸۴، ۸۸ و ۹۰.

۲. شوری: ۲۶.

۳. حدید: ۲۵.

۴. نساء: ۵۴.

۵. توبه: ۲۵.

۶. توبه: ۴۰.

۷-۳. هلاکت دشمن

هلاکت دشمن یا انتقام از او: «فَأَغْرَقْنَاهُمْ: سرانجام از آنها انتقام گرفتیم و آنها را در دریا غرق کردیم».^۱

۸-۳. امدادهای غیبی

امدادهای غیبی و نزول فرشتگان: «أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنْزَلِينَ: آن‌گاه که به مؤمنان می‌گفتی آیا شما را بس نیست که پروردگارتان شما را با سه هزار فرشته فرستاده‌شده [از آسمان] یاری دهد؟»^۲

۹-۳. ایجاد ترس و وحشت در دل دشمن

«وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ: و خداوند در دل‌هایشان رعب افکند».^۳

۱۰-۳. نجات از خطرها

خداوند متعال درباره حضرت نوح عليه السلام می‌فرماید: «فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ: پس او و کشتی‌نشینان را نجات دادیم».^۴

۱۱-۳. خنثی کردن حيله‌ها

خنثی کردن حيله‌ها و خدعه‌ها: «وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ: [آری سرنوشت کفر و ایمان] همین است، و نیز اینکه خداوند همواره سست‌کننده نیرنگ کافران است».^۵

۱۲-۳. الهام به مؤمنان

«وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَقِيهِ فِي الْيَنِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَآئُوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ: و ما به مادر موسی الهام سَرّی و سریع کردیم که او را شیر ده؛ پس اگر بر او ترسیدی [که فرعونیان بر او اطلاع یابند]، او را [در میان صندوقی قرار ده و] به دریا بینداز و مترس و محزون مباش، که بی‌تردید ما او را به سوی تو باز می‌گردانیم. و او را از

۱. اعراف: ۱۳۶.

۲. آل عمران: ۱۲۴.

۳. حشر: ۲.

۴. عنکبوت: ۱۵.

۵. انفال: ۱۸.

پیامبران مرسل قرار می‌دهیم».^۱ مادر موسی که پیغمبر نبود، بلکه زنی باایمان بود که به او الهام کردیم بچه‌اش را شیر بدهد و درون جعبه در دریا بیندازد.

۴. عوامل دست‌یابی به نصرت جبهه حق در سنت الهی

خداوند سبحان در قرآن کریم برای تحقق سنت خویش در نصرت جبهه حق، عوامل و شرایطی را مطرح می‌کند؛ درواقع این‌گونه نیست که نصرت الهی بدون حساب و کتاب، به هر کسی و هر جایی تعلق بگیرد. در این بخش بعضی از آن عوامل و شروط بررسی می‌شود.

۴-۱. ایمان

ایمان به خداوند از عوامل مهمی است که نقش تعیین‌کننده‌ای در دست‌یابی به نصرت الهی دارد؛ زیرا ایمان سرچشمه بسیاری از عوامل دیگر نصرت الهی همچون تقوا، توکل، دعا، شجاعت، مقاومت، اطاعت‌پذیری و ... است. خداوند سبحان درباره نقش مهم ایمان در پیروزی و نصرت مسلمانان فرموده است: «وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ: و [در انجام فرمان‌های حق و در جهاد با دشمن] سستی نکنید و [از پیشامدها و حوادث و سختی‌هایی که به شما می‌رسد] اندوهگین مشوید که شما اگر مؤمن باشید، برترید و [بر دشمنان پیروز هستید]».^۲

این آیه برای تسلیت به مسلمانان به دلیل جراحت و کشتار در غزه احد نازل شد و خداوند اراده فرمود که کافران را مرعوب کند؛ ازاین‌رو به مسلمانان فرمان داد مشرکان را دنبال کنند و ضمن تشویق و تحریض، آنها را از سستی‌ورزیدن و حزن و اندوه نهی فرمود و به آنها وعده داد اگر به ایمان به خدا تمسک بجویند، سرانجام پیروزی با آنان خواهد بود؛ زیرا مشرکان قصد داشتند به مدینه برگردند و مسلمانان را غارت نمایند، اما زمانی که فهمیدند که مسلمانان به خود آمده‌اند و قصد تعقیب آنها را دارند، هراسیدند.^۳

بنابراین اگر نصرت الهی را دایرمدار پیروزی مومنان بدانیم، باید این نکته را در نظر بگیریم که پیروزی، امری نسبی است و همواره این‌گونه نیست که پیروزی تنها به معنای پیروزی ظاهری و مغلوب‌کردن ارتش دشمن باشد، بلکه پیروزی نسبت مستقیمی با هدف دارد و هنگامی که هدف

۱. قصص: ۷.

۲. آل عمران: ۱۳۹.

۳. محمدباقر محقق، نمونه بینات در شأن نزول آیات از نظر شیخ طوسی و سایر مفسرین خاصه و عامه، ص ۱۵۱.

محقق گردد، شخص می‌تواند خود را پیروز بداند و یاری خداوند نیز می‌تواند در این چارچوب محقق شود؛ هرچند تحقق اهداف به شکست ظاهری بینجامد. بنابراین اگرچه مسلمانان در جنگ احد به دلیل نافرمانی بعضی از دستور رسول خدا ﷺ در ظاهر شکست خوردند، اما به دلیل ایمان عده‌ای از آنها که تصمیم به تعقیب دشمنان گرفتند، خداوند ترس آنها را در دل دشمنان انداخت و دشمنان مجبور به فرار شدند و در نهایت رسول خدا ﷺ و مسلمانان مشمول نصرت الهی شدند.

رهبر معظم انقلاب درباره نقش ایمان در جلب نصرت الهی و پیروزی ملت ایران بر حکومت طاغوت تا دندان مسلح فرمودند: «ملت ایران توانست با قدرت ایمان، با مجاهدت، با فداکاری، این حکومت طاغوت را علی‌رغم همه پشتیبانی‌های جهانی‌ای که از او می‌شد، ساقط کند و به جای او چیزی را سر پا کند که قدرت‌های استکباری طاقت دیدن آن را ندارند؛ یعنی نظام جمهوری اسلامی. این یک تجربه، دیگر از این تجربه بهتر؟ "وَلَا تَهْنُؤُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ"»^۱

ایشان در سخنی دیگر درباره نقش ایمان در دستیابی ملت ایران به نصرت الهی در هشت سال دفاع مقدس و جلب مدد خداوند در ادامه مبارزه با دشمنان اسلام و ایران فرمودند: «جنگ - دفاع هشت‌ساله - به ما نشان داد. ما الان می‌توانیم با همه توان ادعا بکنیم که جمهوری اسلامی با همه چالش‌هایی که در مقابل او به وجود می‌آورند، می‌تواند پنجه بیندازد و بر همه آنها می‌تواند غالب بشود؛ چون این را تجربه کرده‌ایم "وَلَا تَهْنُؤُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ"»^۲ اگر ایمان در دل و در عمل وجود داشته باشد، کوه‌ها در مقابل یک جامعه، یک مجموعه، یک انسان قوی، هموار خواهد شد و قدرت مقاومت نخواهد داشت. یکی از فواید جنگ برای ما این بود»^۳.

۴-۲. اخلاص

اخلاص و داشتن نیت خدایی از عوامل بسیار مهم در جلب نصرت الهی در تمام عرصه‌های زندگی به‌ویژه هنگام مبارزه با دشمنان اسلام است؛ زیرا خداوند متعال تنها عمل خالصانه بندگان را می‌پسندد و می‌پذیرد؛ از این‌رو مخلصان را حمایت می‌کند و راه‌های روشن هدایت و پیروزی

۱. سیدعلی خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۶/۳/۶.

۲. آل‌عمران: ۱۳۹.

۳. سیدعلی خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۶/۳/۳.

را به ایشان می‌نمایاند: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا: هر کسی در راه رضایت و خوشنودی ما تلاش و مجاهده نماید، ما راه‌های هدایت، پیروزی، نصرت و موفقیت را به رویش می‌گشاییم».^۱

نمونه عملی تحقق وعده خداوند بر نصرت مجاهدان مخلص بر دشمنان را می‌توان در صحنه‌های هشت سال دفاع مقدس مشاهده کرد. امام خمینی علیه السلام درباره اثر اخلاص رزمندگان در پیروزی و نصرت الهی در عملیات «فتح‌المبین» در جمع رزمندگان می‌فرماید: «شما با این اخلاص و ایثار، جمهوری اسلامی را بیمه کردید. فتح‌هایی که نصیب شما شده است خصوصاً در فتح مبین، گرچه با هیچ معیاری نمی‌توان آن را سنجید و با هیچ زبانی نمی‌توان توصیف کرد؛ لکن آنچه که بالاتر از همه آنهاست، این صداقت شما و این اخلاص شما در بارگاه حق تعالی است».^۲

۴-۳. دعا و تضرع

از دیگر عوامل دستیابی به نصرت و یاری خداوند، دعا و تضرع به درگاه الهی است. انسان باید با ذکر الهی و دعا پیوند خویش را با خدایی حفظ کند که همه هستی در اختیار اوست و اگر بخواهد، آتش را گلستان می‌کند و اثر اسباب را سلب می‌کند و بی‌اسباب، پیروزی را رقم می‌زند. مؤمنان در هر کاری به‌ویژه در مبارزه با دشمنان می‌بایست دست به دعا بردارند و با اتصال به منبع لایزال قدرت و ثروت و عزت از او بخواهند تا با اسباب یا بی‌اسباب آنان را یاری کند؛ چراکه خزاین هستی در اختیار خداست. همچنین مسلمان بر این عقیده و باور است که یاری تنها از سوی خداوند است: «وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ»^۳ و هیچ ارتباطی با کثرت اسباب و افراد ندارد. خداوند متعال هنگام یادآوری رویارویی مسلمانان با کافران در قرآن کریم، گوشه‌ای از دعای مسلمانان را ذکر می‌کند که هنگام رویارویی با کافران دست به دعا و تضرع برداشتند و از خداوند طلب یاری کرده‌اند؛ از جمله در رویارویی اهل ایمان تحت فرماندهی طالوت در مقابل جالوت آمده است: «وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبَّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ: در زمانی که با جالوت و سپاهیان‌ش روبرو شدند، گفتند پروردگارا، صبر را بر دل‌های ما بریز و قدم‌هایمان را استوار کن و بر گروه کافران پیروزمان

۱. عنکبوت: ۶۹.

۲. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۱۳۰.

۳. آل‌عمران: ۱۲۶.

کن».^۱ این دعا را سپاهیان طالوت قبل از آغاز نبرد و جنگ بر زبان آوردند که نتیجه آن پیروزی طالوت و لشکر وی بر جالوت بود؛ خداوند در ادامه در این باره می‌فرماید: «فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ».^۲

نمونه دیگر از نقش دعا و تضرع در جلب نصرت الهی در جنگ مسلمانان با دشمنان، جنگ بدر است. دشمنان با تعداد زیادی و با فخر و تکبر از مکه بیرون آمده بودند که غرور ابوجهل نشان‌دهنده آن بود، اما پیامبر صلی الله علیه و آله با دعا و تضرع به سوی خداوند گفت: «اللَّهُمَّ هِذِهِ قُرَيْشٌ قَدْ أَتَتْ بِحَيْلَائِهَا تُكَذِّبُ رَسُولَكَ، اللَّهُمَّ فَتَنْصُرْكَ الَّذِي وَعَدْتَنِي: پروردگارا، این قریش است که با غرور و تکبر آمده و پیامبرت را تکذیب می‌کند. بارالها، با نصرت خود که من وعده کرده‌ای، یاری‌ام کن».^۳

در نقل دیگری از ابن ثیر آمده است در جنگ بدر هنگام شب که تمام لشکر اسلام در خواب بودند، پیامبر صلی الله علیه و آله در کنار درخت نماز می‌خواند و در سجده خویش چند مرتبه این کلمات را می‌گفت: «یا حیُّ یا قیوم» و به اصرار از خداوند طلب یاری می‌کرد.^۴ انس بن مالک نیز روایتی را نقل می‌کند که پیامبر صلی الله علیه و آله در زمان رفتن به جنگ با دشمنان، این دعا را می‌خواند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ عَظْمَدِي وَأَنْتَ نَصِيرِي وَبِكَ أَقَاتِلُ: خدایا تو پشتیبان و یاری‌دهنده من هستی و با کمک تو جنگ با دشمنان را آغاز می‌کنم».^۵ همچنین می‌فرمود: «إِثْنَانِ لَا تَرْدَانِ أَوْ قَلَمَا تَرْدَانِ: الدُّعَاءُ عِنْدَ النَّدَاءِ، وَعِنْدَ التَّبَاسِ حِينَ يُلْحِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا: دعا در دو زمان رد نمی‌شود یا در بعض موارد رد نمی‌شود؛ دعا در وقت اذان و دعا در وقت جنگ، هنگامی که جنگ و نبرد میان دو گروه گرم می‌شود».^۶

نمونه دیگری از تأثیر دعا و توسل در پیروزی مجاهدان اسلام بر دشمنان، دعاها و رازنیاها و توسل رزمندگان هشت سال دفاع مقدس کشور عزیز ایران است. در این هشت سال، فرصت زیباترین مناجات‌ها و دعاها پدید آمد و در قالب دعا، احساس فقر و نیاز عبد در مقابل خدای غنی و بی‌نیاز مطلق تجلی یافت. امام خمینی رحمه الله در این باره خطاب به رزمندگان اسلام چنین

۱. بقره: ۲۵۰.

۲. بقره: ۲۵۱.

۳. عبدالملک بن هشام، سیره ابن‌هشام، ج ۳، ص ۱۶۸.

۴. اسماعیل بن عمر ابن‌کثیر، البدایه والنهایه، ج ۵، ص ۸۲.

۵. محمد بن عیسی ترمذی، سنن ترمذی، کتاب الدعوات، رقم ۳۵۸۴.

۶. ابوداود حافظ بن حجر، سنن ابی داود، ج ۱، ص ۳۷۸.

می فرمود: «ای عزیزی که مجالس ذکر و دعا و مناجات شما در شب‌ها چون شب عاشورا به ملکوتیان نورافشانی می‌کند و چون ستاره‌های درخشان در جبهه‌ها می‌درخشد و روزتان چون روز عاشورا در مقابل یزیدیان استقامت می‌نماید، قدر این شب‌های معنوی و عرفانی و این روزهای سلحشوری و افتخارآمیز را بدانید که خدای بزرگ، شما را برای نصرت خویش انتخاب فرموده و امثال ما را لایق این خوان نعمت و رحمت و معنویت و فداکاری ندانسته است».^۱ بدین ترتیب فرهنگ دعا و مناجات در جبهه اسلام کاملاً نهادینه شد و افزون بر آثار شگرف آن دعاها، رشد معنوی ویژه‌ای نیز نصیب رزمندگان اسلام گردید.

۴-۴. صبر و مقاومت

از دیگر عوامل تحقق وعده خداوند بر نصرت اهل ایمان، داشتن روحیه صبر و مقاومت در مقابله با دشمنان و مشکلات موجود در مسیر مبارزه است؛ بر همین اساس، مجاهدان پیروان طالوت هنگام روبروشدن با دشمنانشان از خداوند طلب صبر و ثبات قدم کردند: «وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ: در زمانی که با جالوت و سپاهیان‌ش روبرو شدند، گفتند پروردگارا، صبر را بر دل‌های ما بریز و قدم‌هایمان را استوار کن و بر گروه کافران پیروزمان گردان».^۲ خداوند هم وقتی مقاومت و پایداری آنها را دید، با آنها همراهی کرد و آنان را بر دشمنانشان پیروز گردانید.

در آیه دیگری نیز نصرت و پیروزی عده کمی از مجاهدان مسلمان بر عده زیادی از دشمنان، مشروط به داشتن روحیه صبر و مقاومت شده است؛ آنجا که خداوند فرمود: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ: ای پیامبر، مؤمنان را به جنگ برانگیز که اگر از شما بیست نفر صابر و مقاوم باشند، بر دویست نفر پیروز گشته و اگر از شما صد نفر [صابر] باشند، بر هزار نفر از کافران چیره شوند؛ زیرا آنان [دشمنان] گروهی هستند [که حقایق توحید و قدرت خدا را] نمی‌فهمند».^۳

در آیه‌ای دیگر به اثر استقامت و پایداری این گونه اشاره شده است: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلا تَحْزَنُوا وَابْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ:

۱. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۱۵۷.

۲. بقره: ۲۵۰.

۳. انفال: ۶۵.

بی‌تردید کسانی که گفتند پروردگار ما خداست، سپس استقامت ورزیدند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند و می‌گویند مترسید و اندوهگین نباشید؛ شما را به بهشتی که وعده می‌دادند، بشارت باد.^۱ اما دربارهٔ نقش صبر و مقاومت در خنثی‌سازی توطئه‌ها و مکرهای دشمنان از سوی خداوند آمده است: «وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَصْرُكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا».^۲

بنابراین رزمنده‌ای که برای تحقق آرمان خویش و برتری کلمهٔ حق به موانع و مشکلات درونی از قبیل سستی، نومیدی، وسوسه‌های شیطانی، ترس و ... یا موانع بیرونی از قبیل دشواری راه، آتش دشمن، زخمی‌شدن و امثال آن برخورد می‌کند و در برابر همه این مشکلات مقاومت می‌ورزد و صحنه نبرد را ترک نمی‌گوید، مصداق کامل انسان صابر است و به‌یقین بر اساس وعده الهی بر دشمنش پیروز خواهد شد.

امام خمینی علیه السلام نیز صبر و پایداری را یکی از علل پیروزی ملت ایران در عرصه‌های مختلف از جمله دفاع مقدس می‌داند؛ چنانچه فرموده‌اند: «با تمام قدرت بیست سال هم این جنگ اگر طول بکشد، ما ایستاده‌ایم»؛^۳ «امروز روز استقامت، روز پایداری است»^۴ و در سخن دیگری فرمودند: «این ملت باید علاوه بر جهاد، استقامت در جهاد داشته باشد».^۵ همچنین ایشان برای جلوگیری از سستی و رخوت ملت ایران فرموده‌اند: «جنگ [ها] کمبود دارد، جنگ شهادت دارد ... جنگ‌ها خرابی دارد ... باید استقامت داشته باشید، پایداری داشته باشید».^۶ مقام معظم رهبری نیز در این باره فرموده است: «شما بسیجی‌ها یکی از نمونه‌های برجستهٔ این استقامت‌اید. یک وقتی در دوران دفاع مقدس، شرق و غرب دنیا با هم علیه ملت ما هم‌دست شدند، ملت ایستاد؛ امام مثل کوه استواری ایستاد و ملت هم به او لبیک گفتند. این استقامت، ما را در این جنگ طولانی و دشوار - هشت سال - موفق کرد و پیروز شدیم و دشمن خوار و خفیف شد. همهٔ آن نیروهای جهنمی که پشت سر رژیم بعثی بودند، مجبور شدند به قدرت و عظمت ملت ایران اعتراف کنند».^۷

۱. فصلت: ۳۰.

۲. آل‌عمران: ۱۲۰.

۳. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه نور، ج ۱۳، ص ۳۱۵.

۴. همان، ج ۱۹، ص ۱۹۵.

۵. همان، ج ۱۳، ص ۴۶۳.

۶. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه نور، ج ۱۳، ص ۴۶۲.

۷. سیدعلی خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۵/۱/۶؛ در: <https://khl.ink/f/3334>.

بنابراین امروز که استکبار جهانی و دشمنان اسلام تمام کوشش خود را بر شکست دادن جمهوری اسلامی و ملت عزیز ایران فرار داده است، اگر قرار باشد مثل گذشته نصرت الهی نصیب امت اسلامی شود، باید با تمام قوا در مقابل تمام مشکلات اعم از تحریم‌ها و دیگر سختی‌ها صبر و مقاومت از خود نشان دهیم.

کتاب‌نامه

قرآن مجید

۱. ابن کثیر، اسماعیل بن عمر، البدایه والنهایه، بیروت: دارالفکر، ۱۳۵۷ ق.
۲. ابن هشام، عبدالملک، السیره النبویه، بیروت: دارالمعرفه، [بی تا].
۳. آل سجستانی، ابوداود حافظ ابن حجر، سنن ابی داود، بیروت: دارالفکر، ۱۴۲۰ ق.
۴. ترمذی، محمد بن عیسی، سنن ترمذی، مصر: دارالحديث، ۱۴۱۹ ق.
۵. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: منشورات جماعه المدرسین، ۱۴۱۷ ق.
۶. محقق، محمدباقر، نمونه بینات در شأن نزول آیات از نظر شیخ طوسی و سایر مفسرین خاصه و عامه، تهران: اسلامی، ۱۳۶۱ ش.
۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
۸. موسوی خمینی، سیدروح‌الله، صحیفه نور، تهران: مرکز نشر آثار امام خمینی، ۱۳۶۱ ش.